

10 ÉVES A FÓRUM TÁRSADALOMTUDOMÁNYI SZEMLE

VOIGT VILMOS

Fórum 1999–2009 Decennium decet

Aki figyelemmel kíséri Szlovákia (a Szlovák Köztársaság) életét az utóbbi évtizedben, könnyen el tudja képzelni, milyen sokrétű és nehéz feladat előtt áll egy ottani „Társadalomtudományi Szemle” – hát még, ha ez magyar nyelvű. Márpedig 1999-ben, vagyis már egy egész évtizede itt jelent meg a *Fórum* első száma. A voltaképeni háttér, a „Fórum Intézet” címe akkor Galántán volt, most Šamorínban van. Először a „Szlovákiai magyar tudományos műhelyek folyóirata” volt az alcím, 2003-tól máig pedig „Negyedévenként megjelenő tudományos folyóirat”. A különbség nyilván azt jelzi, hogy kiszélesedett a közreműködők köre, és nem csak az anyaintézmény-nyel kapcsolatos munkatársak írásaira számítanak. A Fórum Társadalomtudományi Intézet (2002-től: Fórum Kisebbségkutató Intézet) részlegeit egyébként a folyóirat-számok első fülszövegén kezdettől fogva feltüntetik, és ugyanígy, hátul a „magyar tudományos műhelyek” felsorolás is olvasható. Vagyis a „belső kör” keretei mindig nyilvánosak voltak. Az itteni intézménycímekben (stb.) megfigyelhető szervezeti változtatások nyilván befolyásolták az ezekben végzett társadalomtudományi kutatásokat is. Ám a lényeg és a célkitűzés a változások ellenére is azonos maradt.

Egyébként a *Fórum* legnagyobb érdeme még visszatekintésben is hihetetlen stabilitása. Talán még a szerkesztők sem hitték, hogy ez az elegáns kékbálna ugyanúgy fog úszkálni egy évtized múltán is a nem is mindig egyértelműen tiszta kék vizekben. Nincs is oka változtatásra, úgy jó, úgy eredményes, ahogy eddig volt. (Ezt a pozitív megállapítást még fogom ismételni.)

Kezdetben évi két, majd három, 2003-tól évi négy (egyenként tízíves) szám jelenik meg. El tudom képzelni, hogy ennek szerkesztése, technikai előállítása már ki is meríti a lehetőségeket: a rendelkezésre álló néhány szakember biztosan egész napokon át ezen dolgozik.

Voltaképpen különösebb programcikkek, szerkesztői bevezetések és nyilatkozatok nélküli folyóirat. A harmadik és a hatodik évfolyam után ugyan egyesített tartalomjegyzék és repertórium jelent meg, ám ez is csak a közölt szövegek tartalmi típusaira utal, nem osztja be, milyen tudományterületeket figyel vagy képvisel a folyóirat. Ami a szerkesztőséget illeti, az is igen stabil. Kezdetben Öllös László volt a főszerkesztő és Fazekas József a felelős szerkesztő. Akkor 14 tagú szerkesztőbizottságot alakítottak ki, nyilván az egyes intézmények és kutatási területek arányosított képviselőiből. Egy ekkora stáb csak akkor nem túl nagy, ha nem bürokratikusán ülésezik, hanem a részletekre osztott munkát csakugyan elvégzi. Ha például minden beküldött cikket ennyi ember csakugyan megvitatná, és véleményének érvényesíté-

sét is követelné, sosem jelenne meg idejében a folyóirat. Időközben több ilyen szerkesztőbizottsági tag kivált, újak is jöttek, ám máig többségben vannak az alapítók – nyilván jól tudnak együtt dolgozni. A kimaradás és bizonyos fiatalodás nyilván praktikus okokból következett be, és nem a nemzetiségi keretek között sajnos tipikus jelenség megisméltése: minél kevesebb tagja van egy csoportnak, annál több acsarkodó frakcióra szokott bomlani. Itt ennek nyoma sincs. A VII. évfolyamtól (2005-től) mintegy helyet cseréltek a szerkesztők: azóta Fazekas József a főszerkesztő, Öllös László a szerkesztőbizottság elnöke.

Mint ahogy a szerzők tudományos szakterületeit minden szám utolsó lapján feltűntetik, az olvasó egy idő után arra is rájön, a szerkesztők közül ki mivel foglalkozik igazán. Igen bölcs módon, szinte a kezdettől zárójelben szerepel a szerzők születési éve. Ez főleg azok számára fontos, akik távolabbról figyelik a folyóiratot, és nem tudják, nem is tudhatják, egy nyugdíjas korában végre kedves témával foglalkozó hölgy vagy egy külföldi egyetemről éppen hazatért fiatal írta-e a pompás tanulmányt.

A folyóirat egy-két íves tudományos tanulmányokat közöl (pontos adatolással, hivatkozásokkal, szakirodalommal). Beszámol konferenciákról, és kezdetben az említett „tudományos műhelyeket” is sorra bemutatta. Igazi viták vagy ankétok nincsenek. A 2002 óta megjelenő *Agora* rovat is csak abban különbözik, hogy itt rövidebb, vázlatosabb, programszerű írások is olvashatók. Igen fontos az egy-két lapos könyvrecenziók közlése. Szemmel láthatólag ezek szerkesztésére, arányaira oda is figyel a szerkesztőség – ám még így sem elég nagy a bemutatott művek száma, nem elég széles az a terület, amelyre rávilágít. A legtöbb ismertetés csak beszámoló – szerencsére ömlengések és dicshimnuszok nélkül. Ám lehetnének mélyebbek is. Kardinális kérdés: milyen és hány nem magyar műveket ismertessenek? Itt is látni a jó szándékot: szlovák, német munkákat recenzeálnak. Ám azt nem tudom megítélni, csakugyan minden igazán fontos szlovák társadalomtudományi munka szerepel-e. És persze főként cseh és lengyel művek ismertetésére is szükség volna – legközelebbi párhuzamként. (Igazában nem is zárójelben kellene ehhez hozzáfűznöm, hogy a legtöbb mai magyar társadalomtudományi folyóiratban botránnyosan kevés, rossz, egyenetlen az ismertetésrovat. Amióta a szerkesztők nem kapnak ilyen célra recenziós példányokat, a könyvek pedig drágák, s az ismertetők sem kapnak honoráriumot – egyszerűen megszűnt az aktuális tájékoztató lehetőség. Mára csak egy-két folyóirat szerkesztője folytat még ilyen utóvédküzdelmet...) A *Fórum* szerkesztőinek még inkább észre kellene venniük, hogy mára megváltozott a szakközönség tájékoztatója: az emberek egyre ritkábban vesznek könyvet, sok helyen nem is lehet könyvesboltban hozzáférni az újdonságokhoz. Cserében ott van az interneten való tájékoztató délibábja... Vagyis a *Fórum*nak még több figyelmet kell fordítania az ilyen ismertetésekben megfogalmazódó tájékoztatásra – mind mennyiségi, tematikus és még inkább minőségi szempontból!

Noha ez Budapesten sem könnyű dolog. (Nekem hivatali szobám szomszédja a bölcsészkar könyvtár olvasóterme, ahová még mindig vagy 30 folyóirat jár. Ide betéve láthatom, szinte senki sem olvasgat ezek között, végig pedig igazán senki sem lapozza ezeket. Jőmagam sem, tanártársaim sem.) A szlovákiai magyar értelmiség még ehhez képest is izolált helyszíneken él: számára a *Fórum* szinte az egyetlen kitekintést adhatja – már ha eljut hozzá, és betölti ezt a feladatát: amely alighanem a legfontosabb. Én nem bízom az interneten *is* vagy *csak* ott látható folyóiratokban. Azok legfeljebb mocsári lidércfények: feltűnnek meg eltűnnek, és az ígértük

kincs sehol sem található. Nem lehet csakugyan olvasni őket, ceruzás kérdőjeleket és felkiáltójeleket írva rájuk, élvezve vagy leszólva az egyes szerzők stílusát. A *Fórum* még írott folyóirat: szerzői írnak, olvasói olvasnak. (Persze ettől még Új-Zélandon a világhálón is lehet böngészni.)

Ugyanezt mondom a „kongresszusok” (és hasonló események) beszámolóiról. Ezek jogosan belső jellegűek, és igazán fontos feladat, hogy a folyóirat körüli intézmények minden jelentős konferenciáját már csak az utókor számára is dokumentálják. Ehhez is analitikus beszámolóra, értékelő bemutatásra volna szükség – ami bizony idő- és helyigényes műfaj. Nincs is sok vállalkozó ezekre, mivel hálátlan dolog csakugyan végigülni a rendezvényeket, elgondolkozni rajtuk – hát még kritikát is mondani! Természetesen az lenne igazán jó, ha szlovákiai és magyarországi fontos rendezvények is a mérlegre kerülnének. Ám ez sok-sok okból kivihetetlen. Már csak azért is, mert száz tudósító és folyóiratszámoként száz oldal is kevés lenne ehhez.

Rögtön az első számtól olvashattuk az *Oral History* rovatot, amely a Fórum Intézet mélyinterjúból indult ki. Gondolom, nem csak én kezdtem mindig ezzel a rovatral az új számok olvasását! Az interjúalanyok és az interjúkészítők tisztessége, a szerkesztők válogatókészsége csak dicséretet érdemel. És az eddigi tíz évfolyamban keveslem is az ilyen szöveget, a jövőben pedig még több, szélesebb körű hasonló közlésre lenne szükség. Szóaljjon meg például a „másik oldal” is. (Itthoni példából tudjuk, ez szinte még a „mi oldalunkon” megszólalóknál is jobban érdekli az olvasókat.) És nem csak a politika közelébe jutott emberek visszaemlékezései fontosak. Tájékozatlanságomra jellemző, hogy nem tudok neveket említeni, amikor arra gondolok: mely sportvezetők, színigazgatók, képzőművészek, lelkészek stb. is megszólalhatnak. Személyes tippem Karol Wlachowský lenne – ha már meg nem szólalt volna. Ő és a brünni Richard Pražák koronatanúi nemcsak a rendszerváltozásnak, hanem az ezt megelőző éveknek is.

Akármilyen színvonalas magyar folyóirat is a *Fórum*, azért csak regionális és lokális termék. Ami előnnyel is jár! Megvalósítható feladata lesz ily módon a „nagy helyi elődök” kikeresése, bemutatása. (Mondjuk egy francia vagy német folyóirat nem tudna megküzdeni az ezernyi ilyen témával.) Itt is a kezdetektől fogva „ösztönösen” kiváló megoldást találtak a szerkesztők. Időről időre furcsa, ismeretlen szereplőket mutattak be: Ludmann Ottó (1999. 2. sz.), felvidéki magyar jezsuiták (2000. 1. sz.), az eperjesi kollégium (2003. 4. sz.), Genersich János (2004. 4. sz.), a *Magyar Hírmondó* (2005. 2. sz.), Tóth Ferenc báró (2007. 1. sz.). Ez sokkal jobb megoldás, mintha még egy-egy újabb dolgozat születne Bél Mátyásról vagy akár Benyovszky Móricról. Igaz ugyan, hogy noha a legújabb Comenius-tanulmányt nem e folyóiratban keresném, viszont már Drábik Mátyásról itt is írhatnánk. És könnyen lehetne még további sok frappáns témát találni, mondjuk az *Ungarischer Simplicissimustól* a 19. századi mondagyűjtőig vagy Kvacsala Jánosig. Természetesen az „élő” klasszikusok bemutatása is fontos. Vadkerty Katalin, Zeman László, Zalabai Zsigmond, Turczel Lajos, Zsilka Tibor és mások portréi jól sikerültek. Nyilvánvalóan itt is volna még pótlandó személy, mondjuk az egymástól eltérő értékű Szalatnai Rezső és Sziklay László – mégpedig addig, amíg élnek olyan méltatók, akik csakugyan ismerték őket. És bemutatásra kíváncsoznak az „épületek”, „készítmények” is – egyszerűen az „emlékezet helyei”, hogy a most divatos fogalmat említsem. Róluk is lehetne írni mint helyi hagyományról. A vasutak, a tátrai tüdővész-kúrák vagy a pozsonyi és kaszai színházak, az ógyallai csillagvizsgáló vagy éppen a pozsonyi vár restaurálásának

bemutatása bizonyára sikeres lenne. Hát még, ha ilyen, „az emlékezet helyeit” bemutatások során egészen a máig jutna el a tanulmányíró! Tanulmányíró – és nem újságíró. A helytörténeti újságírásnak ugyanis más közleményekben kell érvényesülni.

Noha ritkán (olykor pedig éppen ellenkező értelemben) elő szokott fordulni a „nagy magyarok” (olykor csak a budapestiek) előtti hajbókolás, akik lelátogattak e vidékre, és azt civilizálni kezdték. Szerencsére az ilyen attitűd nem gyakori a *Fórum* hasábjain és az Illyés Gyula–Ladislav Novomeský-levelezés (2005. 3. sz.) bemutatása jó példa arra, hogyan lehet elkerülni ezt (és egyszersmind a Bratislava előtti hajbókolást is). Bizonyos budapestiek ugyan valamilyen feudális természetességgel veszik ugyan az ilyen *Huldigungot*, ám cserébe mit sem adnak. Még szerencse, hogy pártolást sem – amiből több baj, mint haszon származna. És a „fővárosiak” gyakran csak addig szeretik a „vidékieket”, amíg azok nem konkurensak, és e téren főleg nem nyerők. Ha ez bekövetkezik, akkor aztán nem lustálkodnak az áskálódásban. Persze a *Fórum* is kell, hogy közöljön „hazai notabilitásoktól” mégpedig aktuális tanulmányokat, nem szöveget – hogy az olvasói első kézből értesüljenek a budapesti társadalomtudományok legújabb „beszédmódjáról”. Ám az eddigi arányokon nem merészkednék túl.

Ám a *Fórum* nem azért született meg, hogy e végül is másodrendű kérdésköröknek fórumot adjon, hanem magának kell új témákat (vagy régi témákat újszerűen) kutatni. Amint az első szám tömör bevezetője már leszögezte, öt évtizedes hiányt kell pótolnia az új folyóiratnak, egyszersmind „teret... biztosítani a szlovákiai magyar értelmiség minden jelentős gondolkodói teljesítményének” (1999. 1. sz. 3. p.). Szerencsére ez kivihetetlen ábránd: tízszer ekkora terjedelemben sem tudna közölni egyetlen folyóirat „minden jelentős teljesítményt”. Ehelyett születése első pillanata óta pontosan érezte a *Fórum*, mi a saját feladata: olyan témakörök állandó, sokoldalú bemutatása, amelyekről eddig szó sem lehetett. Nem mindig valamilyen tiltás miatt – gyakran azért is, mivel nem voltak előtanulmányok.

Lássunk néhány ilyen ügyet!

Természetesen az első világháború utáni időszak társadalmát vizsgálják – ha kell, az előzményekkel együtt. (Régebbi korokba ritkán és inkább kerülő mellékutakon látogattak.) És az utóbbi évszázadról szólván itt hosszú a sora a most felvirágoztató kutatásoknak: demográfia, kisebbségi és nyelvtörvények, nyelvpolitika és nyelvi jogok, oktatásügy, a pártok és politikusok bemutatása, béketárgyalások, csehszlovák–magyar diplomáciai tárgyalások, statisztikai adatok (ideértve a magyar kisebbség történeti kronológiáját). Mindegyikükről azt mondhatjuk, alapos, józan, alapvető fontosságú írásokban jelentkeztek. Szinte hihetetlen, hogy milyen sok témához akadt szakértő. A nagy politikai témák (1956, 1968) is ilyen rangon jelentek meg. Indokolt és bölcs gyakorlatnak tartom, hogy Kárpátaljáról rendszeresen közölnek cikkeket. Ezt nemcsak a történeti múlt igazolja, hanem a nemzetközi kitekintés igénye is. És időnként van „jugoszláviai” és „romániai” cikk is. Indokolt témák esetében ezekből akár több is jöhetne. De csak indokolt témák esetében!

Ugyancsak természetesen a közismert „mikrotémák” is ilyen távlatba kerülnek. Családnevek változása, köszönési formák, nyelvművelés, oktatási szabályozások (egészen a bolognai rendszerig). Itt a nálunk ma megszokottnál modernebb a *Fórum* szemlélete. Az internet és a tömegkommunikáció hatását pontosabban és értelmebben vizsgálják, mint nálunk: ahol vagy érthetetlen adathalmaz, vagy egyszerű lobbizás a mi szakíróink produktuma. Minthogy Magyarországon máig legfeljebb il-

lúziók kerengnek a szlovákiai munkásmozgalomról, a szakszervezetekről, a két világháború közötti tömegsportról (stb.), jó lenne, ha ilyen témák is feldolgozóra találnának. Talán mára az 1948-as fordulat előtti (nem is mindig illegális) magyar kommunistákról is lehetne tényszerűen szólni. Bizonyára más képet kapnánk, mint a múltban megjelent párttörténetekből olvasható.

Gondolom, ma már nem előre, hanem utólag szokták méricskélni a szlovák–magyar arányt a folyóiratokban is. Úgy látom, ez az arány a folyóiratban stabil és indokolt. Azt nem tudom megítélni, mindig a legjobb szlovák irányzatok, szerzők, művek kerülnek-e bemutatásra a folyóiratban. Azt azonban érezni lehet, hogy a hasonló gondolkodású kollégákat (Peter Zajac, Rudolf Chmel) pártolják. Talán azért, mivel legutóbb ezt olvastam, számomra a tíz évfolyam emblematisz írása Chmel esszéje (2009. 1. sz.): „Štúr a szlovákok emlékezetében.” Romantikus és burjánzó írás, szinte az író korába röpíti az olvasót. Nem könnyű olvasmány, és nem csak a remekül visszaadott magyar fordításban. Csak emelkedett folyóirat hoz ilyent – mégpedig legelső írásként. Magam is büszke vagyok arra, hogy ilyen fórum a *Fórum*.

Még sok szépet mondhatnék az elegáns és praktikus folyóiratról: 1. Időben megjelenik. 2. Igen szép a külleme, gondos a tipográfiája, a cikkek tagolása, a táblázatok nem a most divatos tarkabarka sajtótorta-ábrákat majmolják. 3. A cikkeket tematikusan beosztják, megadják a főbb fogalmak jegyzékét. 4. Fogyasztható méretű angol kivonatokat közölnek. Ezek azonban még mindig magyar vagy szlovák írárok angol szavakkal: azaz úgy fordították le, és nem végiggondolták őket. 5. Ízléses a cikkek végén maradt helyen könyvek címlapját hozni. 6. A szerkesztők figyelmébe ajánlom azonban, hogy a legtöbb, általuk elfogadott cikk címe igen hosszú, gyakran még alcímekkel is ékesített. 7. Szerencsére most már vízszintesen szedik a szerzők nevét, és nem az első számokban megszokott módon fejjel lefelé – ami biztosan kedvező megoldás volt a holdlakók szemében.

És a legeslegtöbb írás olvasható, nem zsargon vagy önmutogatás. Magyarul van. Nem is tudom, ez a szerzők vagy a szerkesztők érdeme? Csak a kisebb szövegek, rövid írárok között van stilsztikailag nem végiggondolt, valahonnan áttekeredett szöveg. Minthogy sok cikk foglal kozik a szlovákiai magyar nyelvi tudatosság romlásával, ijesztő és sajnos valódi példákat hozva fel – öröm látni, hogy még a nyelvi színvonalra is ügyel valaki a *Fórum* körül. Személy ez vagy az égben lebegő nemtő? Mindegy. Isten tartsa meg jó szokását!

Két kérdésre kell még válaszolnom: miről és kiknek ír a *Fórum*?

Minthogy a „társadalomtudományok” megnevezést többes számban használják, sok minden férne ide a művészettörténettől és egészségügytől a rádió-műsorpolitikáig vagy a pszichológiáig. Ezek mindegyikének nem lehet orgánuma egyetlen folyóirat. Úgy látom, igen sokféle tudományterületről közölnek, a demográfiától az agrártörténetig. Leggyakrabban egy tágon értelmezett társadalomszociológia, kisebbségkutatás, oktatás, politikai forrásközlés, jelenkori történelem kerül elő. Személyes okokból szinte túlréprezentált a nyelvművelés és a néprajz, ám ezeknek külön kis intézményei is vannak a Fórum Intézet intézményrendszerében, és hangvételük modernebb is a magyarországinál. Fenti javaslataimból kiderül, hogy én több (ám csak ha újszerű felfogásban készült!) művelődéstörténetet adnék. Értem, hogy az irodalom, színház, művészetek miért vannak háttérben. (Ezekről más szlovákiai magyar publikációban is lehet olvasni.) Ám mondjuk egy tudományközi Kassák-ankét, Bartók és a szlovákiai népzene témája *Fórum-tanulmányban* is megjelenhetne. (Bartók

és a román népzene kapcsolatairól már egész kis könyvtárnyi írás olvasható, ezerszámra menő szlovák gyűjtését azonban érdemes volna társadalomtudományi témaként is bemutatni.)

A *Fórum* nem egyetlen irányzat vagy iskola szócsöve. Ez nehéz is lenne, hiszen Szlovákiában utoljára az 1940-es évek elején volt valóban körvonalazható önálló tudományos irányzat, az „egységes tudománynak” nevezett kultúraelmélet, amely egy „strukturalista” módszertant is támogatott mind a nyelvészetben, mind az irodalomban és főként a néprajzban. Igor Hrušovský 1941-es tudományelmélete 1968-ban újjá is éledt. Sajnos, a szlovákiai magyar strukturalizmust Arany A. László politikai üldözésével tönkre is tették. Ma nincs egyetlen uralkodó magyar társadalomtudományi iskola Szlovákiában – úgyhogy ezt a *Fórum* nem is képviselheti. Józan empirizmus és eklekticizmus azonban van a folyóiratban, amelyben egyes módszerek igen modernnek, még nemzetközi összehasonlításban is. Ezt a valódi helyzetet pontosan tükrözi a folyóirat. Nem is tehet mást.

Kiknek írnak? Először is meglepő, hogy eddig több száz jó írást közöltek, szintén száznál több szerzőtől. Nem mindig igaz hát a panasz a szűk keretekre a kisebbségi tudományokat illetően. Nyilván ez a szerzői gárda (és intézményeik) az olvasókörzönység első, belső és szűkebb köre. Számukra tevékenységük közzététele elsődleges cél. Ezen túlmenően a szélesebb értelemben vett értelmiség számára is igazán fontos a folyóirat. Azt hiszem, ilyen vonatkozásban is képes betölteni hivatását. Érdekes témákról ír, végre pontos adatokat hoz. És ami a legfontosabb, magyarul megfogalmazza („artikulálja”, „tematizálja” – hogy két általam nem kedvelt, ám közkedvelt mai terminust hozzak) ezeket. Minden jó cikk egy kis szellemi honfoglalás.

Feltűnően nem veszekednek, alig polemizálnak a szerzők. Pedig van köztük vehemens alkat is. A vitából kicsit több jó lenne – ám csak a tényekről és módszerekről. Üdítő olvasmány, hogy immár évtizede nem sárdobálás és sajtóperekkel fenyegetés kíséri a folyóirat megjelenését. Maradjon is így!

Ha lehet személyes megjegyzéssel zárni, immár másodszor teszek – nagy-nagy örömmel – eleget hasonló, megtisztelő felkérésnek. Az akkor ötvenéves *Slovenský národopis* engem kért fel munkássága értékelésére. Írásomat egy sor változtatás nélkül közölték is. (Magyarul is olvasható ez a vezető magyar néprajzi folyóirat, az *Ethnographia* hasábjain: a 2003. évi 1–2. szám 135–145. lapjain – vagyis ez nem egy díszmű, hanem részletező dolgozat volt.) Nagyra értékelttem a folyóirat egész munkáját, megújulását (neofita változásait kevésbé), és a legjobb kurrens európai néprajzi folyóiratnak neveztem. Ami amennyire dicséret szlovák kollégáink teljesítményére vonatkozóan, ugyanannyira kárhóztatása a francia, német stb. folyóiratoknak. Azóta, főként skót és írországi néprajzi publikációk sokkal jobbak lettek.

Ha most a *Fórum* értékelését összegezem, kiemelten eredményes, magas színvonalú, következetes folyóiratnak tartom, amely bármely ország bármely közegében példamutató lenne. Ez persze egy kicsit leminősíti a konkurens folyóiratokat. Magyarországi tapasztalatból tudok, egy kultúrában egyszerre nem sikerül sok jó folyóiratot fenntartani. Ha jó volt a *Valóság* vagy a *Világosság*, később a *BUKSZ*, ez valahogy elvonta a jó tanulmányokat a többi folyóirattól. Mára pedig még a jó folyóiratok is egy-egy szekértábor szócsövei. Ez sem baj, ha vannak ilyen szekértáborok, és a szócsövből nem csak rekedt kiáltozás hallatszik. A *Fórum* értékéről az egész magyar társadalomtudományi folyóiratpiacon olyan jó a véleményem, hogy ide sem me-

rem írni, nehogy magamra haragítsam a konkurenciát. Legfőbb erénye: állandó és stabil, pontosan az, aminek lennie kell.

Decennium debet.

Azt hiszem, korábban is már majd minden számot átnéztem, sok mindent olvastam is belőle. Eleinte nyilván a baráti figyelem miatt, majd megszokásból, mint a vasárnapi ebéd utáni finom szivar szindrómája esetében. Sok számomra új adatra, tényre, összefüggésre bukkantam, és egy általam alig ismert társadalom képére. Most, szemlélve csak még jobb véleményem alakult ki. Nemcsak az egyes cikkek eredményei, hanem ezek összképe is rendkívül érdekesnek, megbízhatónak tűnt. Somorján pedig nem egyszerűbb jó társadalomtudományt összegező folyóiratot szerkeszteni, mint Bécsben, Prágában vagy Budapesten. Azt hiszem, ez eddig sikerült.

Azt sem tudom pontosan, hogyan működik a folyóirat terjesztése. Ez baráti küldemény, valódi előfizetés vagy intézmények közötti kiadványcsere formájában történik-e? Megint a kedvezőtlen hazai példák rémképe lebeg előttem. Nálunk nem is egy folyóirat szinte sehová sem jut el, nem is olvassák/olvashatják. Azt kívánom, legyen megbízható intézményes terjesztése a *Fórum*nak, otthon is, itthon is! És legyen sok megátalkodott olvasójuk, akik már alig várják az új számot, hogy azt végigélvezze, polcukra tegyék, az immár méteres sor végére.

Persze egy kékbálna esetében ez még igen szerény méret! Ám ez a csodálatos élőlény harminc méterre is megnő. És évtizedekig is élél.

Amit éppen kívánok. Kívánunk.

A Fórum Kisebbségkutató Intézet székháza Somorján

Somogyi Tibor felvétele